

Araştırma Makalesi • Research Article

Savaşların Değişen Yüzü: Vekâlet Savaş ve PKK vd. Uzantıları

The Changing Face of Wars: Proxy War and PKK etc. Extensions

Ayhan Nuri YILMAZ^{a*}

Gevher Nesibe KARİPTAŞ^b

^a Doç. Dr., Samsun Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Samsun/Türkiye, ORCID: 0000-0002-0597-6884.

^b Doktora Öğrencisi, Samsun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun/Türkiye, ORCID: 0000-0003-3107-4451.

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 18.09.2024

Kabul tarihi: 24.12.2024

Anahtar Kelimeler: Yeni Savaş,
Vekâlet Savaş, Terör Örgütleri, YPG.

ÖZET

Geleneksel anlamda devletlerarası çatışmaları ifade etmek için kullanılan savaş kavramı günümüzde bu anlamının çok daha ötesinde meydana gelen durumları ifade etmektedir. Savaş olgusu uluslararası ilişkilerin yapısından kaynaklı olarak zaman içerisinde evrilmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve küreselleşme bu evrimde oldukça etkili parametrelerdir. Bu dönemden itibaren savaş olgusu önceki nesillerde yaşanandan daha ciddi bir değişim göstererek savaşın tanımı, aktörleri, taktikleri, stratejileri ve yürütülüş biçimlerinde kendini göstermiştir. Evrilen savaş olgusunun günümüzdeki türlerinden bir tanesi de vekâlet savaşlarıdır. Bu savaş türü, güçlü devletlerin kendilerine vekil olarak seçtikleri terör örgütleri aracılığıyla istediği bölgelere müdahale etmesi neticesinde doğmuştur. Bu çalışmada, önce savaş kavramının geçirdiği dönüşüm eski ve yeni savaşlar üzerinden değerlendirilmiştir. Daha sonra vekâlet savaşlarında vekil aktör olarak kullanılan örgütlerden biri olan PKK vd. uzantıları incelenmiştir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 18.09.2024

Accepted: 24.12.2024

Keywords: New Wars, Proxy War,
Terrorist Organizations, YPG.

ABSTRACT

The concept of war, used to express interstate conflicts in the traditional sense, states to situations that occur much beyond this meaning at the present time. This phenomenon has changed over time owing to the conflictual nature of international relations. The end of the Cold War and globalization are very effective parameters in this evolution. Since the Cold War period, the phenomenon of war has shown itself in the definition such as actors, tactics, strategies and modes of conduct of war, showing a more serious change than was known in previous periods. One of the current types of the evolving concept of war is proxy wars. This type of war has emerged as a result of powerful states intervening in the regions they want through the terrorist organizations they have chosen as their proxies. In this study, the transformation of the concept of war was first evaluated on the basis of old and new wars. Later, the PKK, which is one of the organizations used as a proxy actor in proxy wars, and its other extensions were examined.

* Sorumlu yazar / Corresponding Author.

e-posta: ayhan.toronto@gmail.com

Atif: Yılmaz, A. N. & Kariptaş, G. N. (2024). Savaşların Değişen Yüzü: Vekâlet Savaş ve PKK vd. Uzantıları, *Journal of Economics and Political Sciences*, 4(2), 90-106.

1. Giriş

Savaş kavramı, insanlık tarihinin yadsıyamayacağı en gerçek olgularından birisidir. Bu kavram, tarih boyunca dönüşümlere uğrayarak günümüze kadar farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Savaş, Uluslararası ilişkiler literatüründe Pelepones Savaşlarıyla (MÖ 431-404) tarihsel bir sürecin başlangıcı sayılmıştır. Ardından, 1648 Westphalia Antlaşması ile modern ulus devletler bağlamında ele alınmıştır. Bu antlaşma ve sonrasında meydana gelen Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş dönemi ve 1990'lı yıllardan sonra yaşanan dönem bundan önceki zihinlerde olan savaş kavramını değiştirmeye, dönüştürmeye başlamıştır. Küreselleşmenin etkileri ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi, savaş anlayışında köklü değişikliklere yol açmıştır. Bu dönemin ardından, savaşın bilinen özellikleri, özellikle savaşın tanımı, aktörleri ve amacı, birçok yeni unsurun etkisiyle önemli bir dönüşüm geçirmiştir.

Savaşın tanımından aktörlerine, amaçlarından yeni taktik stratejilerine kadar görülen bir dizi köklü değişim, konuya ilişkin önemli tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya ve Afrika gibi birçok bölgede ciddi çatışmalar meydana gelmiştir. Bu savaşlar, eski savaşlardan farklılık gösteren bazı unsurlarıyla dikkat çekmiştir. Geleneksel savaş tanımlarının bazı yeni durumları açıklamakta yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Kaldor ve Münkler gibi isimler, "yeni savaşlar" şeklindeki bir tanımlamayla bu savaşların eski savaşlardan nasıl ayrıldığını literatüre kazandırarak açıklamışlardır (Eker, 2015: 40). Yeni nesil savaşlar kapsamı içerisinde yer alan savaş türlerinden bir tanesi de vekâlet savaşlarıdır. Vekâlet savaşları, devletlerin doğrudan birbiriyle çatışmaktan kaçınmaları durumunda karşılaşılan bir olgudur. Böylesi durumlarda devletlerin direkt biriyle çatışmaktan kaçınarak; başka devletler veya aktörler üzerinden çatışmayı devam ettirmeyi tercih etmektedirler.

Bu makalede; öncelikle savaş olgusunun kavramsal çerçevesi çizilecektir. Daha sonra Soğuk Savaş döneminde savaşın dönüşen doğası incelenecek, yeni savaşların özelliklerini eski ve yeni savaş ayrımı üzerinden ortaya konacaktır. Yeni savaşların, konvansiyonel savaşlardan farklı özellikleri irdelenerek bu kapsamda yeni savaş olgusu içerisinde yer alan vekil aktör olgusunun kavramsal incelemesi yapılacaktır. Ardından vekâlet savaşlarını merkeze alarak terör örgütlerinin vekil aktörlerle ilişkisi PKK vd. uzantıları çerçevesinde ele alınacaktır.

2. Savaş Kavramına Kısa Bir Bakış

Savaş, insanlar için ilk insan topluluklarından, ulus devletlere değin kaçamadığı bir durum olagelmıştır. Savaş durumunun bu kaçınılmazlığı içerisinde insanlar yeni yollar bulmaya çalışmıştır. Bu durumda savaşın zaman içerisinde değişmesine sebebiyet vermiştir. Tarih içerisinde değişen savaş kavramı savaş anlamayı ve onu tanımlamayı güç hale getirmiştir.

Savaş konusundaki kavramsal tartışmalar, tarih boyunca pek çok düşünür ve tarihçi tarafından ele alınmıştır. Ancak, genellikle bu tartışmaların kökeni olarak Thukydides'in "Pelepones Savaşı'nın Tarihi" adlı eseri gösterilmektedir. Kitapta, savaş ve savaş stratejisi fikirlerinin temelleri atılmıştır. Savaş konusunda akla gelen bir diğer önemli eser, Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" adlı kitabıdır. Bu eserde savaş sırasında sevk ve idarenin önemi üzerinde durulmaktadır. Machiavelli'nin ele aldığı *Prens*'te ise bir savaşı kazanmak için en önemli hususun, orduların düzenli şekilde organize edilmesi ve etkin liderlik olduğunu vurgulamaktadır. Clausewitz, "Savaş Üzerine" adlı eserinde savaş, devletler arasındaki politik ilişkilerin diplomasinin ötesinde, diğer araçlarla sürdürülmesi olarak tanımlar (Sokullu, 2019:2).

Clausewitz savaşı tıpkı bukalemuna benzetmektedir. Bukalemun nasıl girdiği ortama uyum sağlayarak yalnızca fiziksel yapısında değişime uğruyor, yapısından bir

şey kaybetmiyorsa savaşın da niteliği değişime uğrayarak yapısını kaybetmemektedir (Yalçinkaya, 2010: 14). Başka bir açıdan dünya ekonomisi temelinde açıklamalar yapan Wallerstein ise savaşı “mevcut ekonomik katılımcıların avantajına olan bir dünya pazarı oluşturmak için kapitalist dünya ekonomisinin kurumsal yapılarını belirleme mücadelesi” olarak tanımlamaktadır (Yalçinkaya, 2004: 20).

Savaş kavramı kesin sınırlarla tanımlı değildir; bu nedenle, “savaş ne değildir” perspektifiyle de değerlendirilebilir. Barışın yokluğu savaşı tanımlasa da her çatışma ve gerginlik savaş olarak nitelendirilemez. Savaş, askeri, siyasi ve hukuki boyutlarıyla ele alınmalı; bu nedenle her askeri hareket savaş sayılmamalıdır (Varlık, 2013: 117).

Cicero'nun savaşı “ tarafların kuvvet kullanarak çatışması” şeklinde tanımlaması, kavrama önemli bir derinlik kazandırır (Keskin, 1998: 68). Ancak, şiddet savaşın temel unsurlarından biri olsa da uygulanış şekli, sınırları ve meşruiyeti her dönemde tartışmalı bir konu olmuştur. Bu tartışmalar, dönemin koşulları ve yaşanan olaylara bağlı olarak şiddetin niteliğini büyük ölçüde şekillendirmektedir (Akad, 2015: 21-22).

Uluslararası hukukta savaş terimi, sadece devletler arasındaki silahlı çatışmalar için kullanılır (Keskin, 1998:65). Bu kısımda Uluslararası hukuk alanının en önemli temsilcilerinden biri olan Hugo Grotius'un savaş tanımına da değinmekte fayda vardır. Grotius, 1625 yılında yayımlanan “De jure belli ac pacis” (Savaş ve Barış Hukuku) adlı eserinde savaşı, “*uyuşmazlıklarını zorlama yollarına başvurarak çözmeye çalışanların karşılıklı durumu*” olarak tanımlamakta ve savaş ilanının bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedir (Grotius, 1967: 17).

Ancak günümüzde, Birleşmiş Milletler Anlaşması uyarınca öz savunma hakkı veya BM Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın kuvvet kullanımı yasaklanmış olup, bu kurallara uyulmadan yapılan savaş ilanlarının uluslararası hukuka aykırı olması

nedeniyle savaş pratiği açısından herhangi bir yarar sağlamayacağı ifade edilmektedir (Varlık, 2013: 118).

Realistlere göre, uluslararası politika genellikle devlet merkezli bir bakış açısıyla analiz edilir ve devlet dışı aktörler, devletin etkisinden türetilmiş kabul edilir. Bu nedenle, devletlerin uluslararası ilişkilerdeki etkili rolü uzun süre devam edecektir (Yalçinkaya, 2004: 18). Ancak On dokuzuncu yüzyıldan itibaren, teknolojik gelişmeler ve milliyetçiliğin etkisiyle "ulusal ordu" anlayışının benimsenmesi, savaşların sadece ordular arasında değil, halkın da dahil olduğu bir topyekün mücadeleye dönüşmesine neden olmuştur. Bu evrim, savaş alanlarındaki olayların artık toplumun geri kalanını doğrudan etkileyen bir boyut kazanmasını sağlamıştır (Yalçinkaya ve Türkeş, 2008: 59).

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı, Milletler Cemiyeti'nin dünya barışını sağlama çabalarının başarısız olduğunu göstermiştir. Bu başarısızlık, barışı sürdürebilecek yeni bir yapı oluşturma gerekliliğini ortaya koymuştur (Sander, 1998: 146). Savaş devam ederken benimsenen bu görüş, 25 Nisan 1945'teki “San Francisco Antlaşması” ile hayata geçirilmiş ve kalıcı barışı sağlamayı amaçlayan teşekkül nihayetinde 24 Ekim 1945'te kurulmuştur (Sur, 2006: 167). Kuvvet kullanımının yasaklanması Birleşmiş Milletler'in (BM) kurucu belgesi olan BM Şartı ile gerçekleştirilmiş (Dabanlıoğlu Alanur, 2024: 339) ve bu sistemde “savaş” yasaklanmıştır (Varlık, 2013: 116).

BM antlaşmasında savaş kelimesine yalnızca bir kere “Giriş Notu” kısmında yer verilmiştir. Antlaşmanın 2(4)'te kuvvet kullanma ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunma yasaklanmıştır.¹ BM antlaşmasıyla savaş terimi yerini “tehdit ve kuvvet kullanma” terimlerine bırakmıştır (Taşdemir, 2006: 253).

Kısacası, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olan savaş kavramı, siyasi, tarihi, psikolojik, felsefi ve sosyolojik boyutlarıyla çok yönlü bir yapıya sahiptir. Bu durum, farklı disiplinlerin kendi bakış açılarına göre çeşitli tanımlar

¹ BM Anlaşmasının 2'nci maddesinin 4'üncü fıkrasında: “Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletlerin Amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidini ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar” ifadesi yer almaktadır.

geliştirmesine yol açmış olsa da savaş kavramına duyulan terminolojik ihtiyaç ortadan kalkmamıştır (Varlık, 2013: 116).

3. Savaşın Dönüşümü

Clausewitz'e göre her dönemin kendine özgü, politik, ekonomik ve toplumsal yapıları mevcuttur. Bu yapılarda meydana gelen değişimlerde savaşın karakterine tesir etmektedir (Clausewitz, 2019: 49). Savaş çağlar geçtikçe sürekli değişen bir evrim geçirmiştir. Bu değişim hali bilimsel yazımda da kendini göstermiştir. Savaşın geçirdiği evrimsel süreci inceleyen birçok araştırma bulunmaktadır. Bu evrimsel süreçleri inceleyen araştırmacıların asıl amacı insanlık tarihi içerisinde savaş olgusunun ortaya çıkışı ve insanlık tarihi boyunca yaşadığı değişimler olmuştur (Gürcan, 2012: 74-76). Yaşanan bu evrimi; Alvin Toffler ve Heidi Toffler (1993) tarım toplumu, endüstri toplumu ve bilgi toplumu olmak üzere "dalgalara" ayırırken, Martin Van Creveld (1999) aletler çağı, makineler çağı, sistemler çağı ve otomasyon çağı olarak "çağlara", D. J. Hanle (1987) Ortaçağ, klasik erken modern, geç modern ve nükleer modern olmak üzere "dönemlere", Albay Qiao Liang ve Wang Xiangshui (1999: 2) ise "evrelere" ayırarak incelemişlerdir. Bu süreçlerin geçirdiği evrimi "nesillere" ayırarak inceleyen en derin çalışmalardan biri de Lind vd. (1989) tarafından yapılmıştır.

Savaşın tarihsel evriminde Bakır ve Tunç devirlerinin belirleyici bir rolü olmuştur. Bu dönemde maden ve alaşımların kullanılmasıyla birlikte, savaş aletlerinde de değişiklikler yaşanmıştır. Yeni silahlar arasında balta, hançer, kılıç, kask, zırh, mızrak, ok ve yay gibi savaş aletleri önemli bir yer edinmişlerdir. Kullanılan bu aletler savaşların dinamiğini değiştirmiştir. İlerleyen zamanla birlikte, aletleri kullananların akıl yürütmeleri sonucunda savaş stratejileri değişmiş ortaya yeni taktikler çıkmıştır. İlk ve Orta Çağ'da kullanılan aletler, zaman içinde daha da gelişmiştir. Özellikle Orta Çağ'da mancınının kullanılmaya başlanması, ilerleyen zamanlarda geliştirilen top, havan ve obüs gibi silahların ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. Uzakdoğu'da keşfedilen ve ardından ateşli silahlarda kullanılmaya

başlanan barut, savaş tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu üzerinden Avrupa'ya yayılan bu buluş, savaşların evriminde kritik bir rol oynamıştır (Bingöl, 2014: 4-5).

1453-1648 arası dönem, top ve tüfeklerde kullanılan barutun savaşlardaki belirleyici güç haline gelmesini simgelemiştir. Bu gelişme, feodal yapıların çöküşüne ve siyasi sistemdeki değişikliklerle birlikte yeni bir çağın başlamasına öncülük etmiştir. Bu dönem itibarıyla krallara bağlı paralı askerlik sistemi zayıflamaya başlamış yerine düzenli orduların ilk modelleri geliştirilmeye başlanmıştır (Eker, 2015: 35). Bu buluş, savaşların evriminde kritik bir rol oynamıştır (Bingöl, 2014: 4-5).

Tüm bu etkileşen faktörlerin kesiştiği önemli tarihsel bir aşama, ulus devletlerin doğuşunu işaret eden 1648 Westphalia Barış Antlaşmasıdır. Bu tarihten itibaren gerçekleşen çatışmalar, modern savaşlar olarak nitelendirilmektedir ve aşağıda belirtilen sınıflandırmalara ayrılır (Bingöl, 2014: 4-5).

Bu çalışmanın takip edeceği sınıflandırma William S. Lind vd. (1989: 22- 26) tarafından Marine Corps Gazette'de 1989 yılında ortaya atılan ve savaşı dönemlere ayırarak aşamalı olarak yorumlayan "Savaşın Nesilleri Yaklaşımı'dır." Lind'e göre; teknoloji ve stratejide meydana gelen değişimler savaşın da değişmesine yol açmaktadır. Lind'in Savaşın Nesilleri modeline göre;

- Birinci aşama ulus devlet öncesi savaşları,
- İkinci aşama, birinci nesil savaş, Klasik Savaşları (1648-1830),
- Üçüncü aşama, ikinci nesil savaş, Topyekün Endüstri Savaşları (1830-1918),
- Dördüncü aşama, üçüncü nesil savaş, Manevra Savaşları (1918-1948),
- Beşinci aşama, dördüncü nesil savaş, siyasi, sosyal, ekonomik ve askerî konuları kapsayan ağ merkezli savaşlardan oluşmaktadır (1948'den günümüze).

3.1. Birinci Nesil Savaşlar

Birinci nesil savaş, 1648'deki Westphalia Anlaşması'nın ardından başlayıp 19. yüzyıl ortalarına kadar süren dönemde, savaşın doğasında egemen olan anlayışı yansıtır (Yaşınkaya, 2019: 4). Bu savaş türü hiza ve istikamet temellidir. Birinci nesil savaş, orduların gücünü artırmak amacıyla sıra ve sütun düzenine dayalı taktiklerin, düz yivli tüfeklerin ve zorunlu askerlik sisteminin kullanıldığı bir dönem olarak tanımlanabilir (Simons, 2010: 7). Bu dönem anlatılırken geleneksel savaş yöntemine sahip ordular arasında yaşanan çatışmalar ifade edilmektedir. Birinci nesil savaşlarda vurgulanması gereken özellikler askeri kültür bağlamında bir düzen tahsis edilmesidir. Orduyu sivillerden ayıran hususların çoğu (giysi standartları, selamlaşma protokolleri, rütbe sıralaması) bu neslin göstergeleridir. Bütün bu unsurlar sağlam bir düzen kültürünün oluşmasına katkı sağlamıştır (Lind, 2004: 12-13). Bir başka özellik savaşların genellikle geniş ve düzlük alanlarda yapılmış olmasıdır (Mevlütöğlü, 2015: 6). Savaşın yapıldığı alan piyadelerin, ellerinde bulunan tüfekleriyle omuz omuza mücadele ettiği, belirli bir nizam içerisinde ve belli hatlar şeklinde savaştığı bir mekândan oluşmuştur. Teknoloji ve manevra alanının kısıtlı olduğu savaş meydanlarında topçu ve süvari birlikleri piyade birliklerine çok fazla destek sağlayamamışlardır. Bir diğer husus bu savaş türünde mevzi, manevra gibi durumlar hoş karşılanmamaktadır. Kazananın birkaç gün içinde belli olduğu bu savaşlarda ana askeri amaç her ne pahasına olursa olsun bir bölgenin kontrolü elde bulundurmasıdır (Luvaas, 1999'dan aktaran: Gürcan, 2012: 88).

3.2. İkinci Nesil Savaşlar

İkinci nesil savaş, 19. yüzyılın ortalarından 20. yüzyılın başına kadar devam eden bir savaş biçimidir. Bu savaş türünde ateş ve ateş destek sistemleri etkili bir şekilde kullanılmıştır. Ateş ve harekete dayalı taktikler uygulanmıştır. Bu savaşın birinci nesil savaşlardan ayıran en temel özelliği görmeyerek yapılan atışların ön plana çıkmasıdır. "Toplar fetheder, piyadeler yerleşir" Fransız atasözü, bu savaş tarzını

etkili bir şekilde ifade etmektedir. İkinci nesil savaşta her ne kadar düşünceler ve stratejiler önemli görülse de asıl etkili olan durum teknolojide yaşanan gelişmeler olmuştur (Lind vd., 1989: 23). Bu savaşla beraber, endüstri ve teknolojideki ilerlemelerle makineli tüfeklerin ve topçuların yetenekleri artmıştır. Bununla beraber deniz yolu ve demiryolu ulaşım fırsatlarının artmasıyla kuvvet kaydırma fırsatlarının da ele geçtiği görülmüştür (Lind, 2004: 13-14).

Sanayi Devrimi'nin getirdiği yenilikler ve teknolojik ilerlemelerin savaş alanına taşınması, savaşın yapısında köklü dönüşümlere yol açmıştır. Bu süreçte, görerek ateş gücünü artıran makineli tüfeklerin ve görmeyerek ancak etkili atışlarıyla tahrip gücü yükselen topçu birliklerinin önemi artmıştır. Ayrıca, savaşın çok boyutlu doğası yalnızca piyade, topçu ve süvari gibi muharip unsurların değil, lojistik, bakım ve personel desteği gibi yardımcı sınıfların da zorunlu hale gelmesini sağlamıştır. 1850'lerde demiryolu taşımacılığının gelişmesi, büyük birliklerin hızlı ve etkili bir şekilde yer değiştirmesine olanak tanımış, böylece stratejik manevra yeteneği güçlenmiştir. Telgrafın savaş alanında kullanılmaya başlanması ise iletişimde hız ve güvenilirliği artırarak komuta ve kontrol süreçlerini daha etkin hale getirmiştir (Gürcan, 2012: 88).

Birinci Dünya Savaşı, ikinci nesil savaşın doruk noktasını oluşturarak tüm muharebelerin temel karakteristiğini belirleyen bir döneme işaret etmiştir. Bu dönemde çatışan güçlerin stratejileri, genellikle sivillerin uzağında, tahkimatlarla güçlendirilmiş statik mevzilerde gerçekleştirilen yoğun topçu ve makineli tüfek ateşiyle şekillenmiştir. Buradaki ana fark, manevranın yerini savunmaya bırakması ve taarruzların yerini savunma stratejilerinin almasıdır. Savaşın temel amacı, cephe hattındaki düşman unsurlarının fiziksel olarak yok edilmesi üzerine odaklanmış ve bu da çatışmaların doğasını, yoğun ateş gücü ve siper savaşlarıyla belirlemiştir (Gürcan, 2012: 89).

3.3. Üçüncü Nesil Savaşlar

Almanlar, Birinci Dünya Savaşı'ndaki sanayi üslerindeki zayıflık ve ekonomide yaşadıkları zor durumlardan dolayı yeni taktikler geliştirdiler. Manevra savaşı olarak da tanımlanan üçüncü nesil savaşı, Alman ordusunun Birinci Dünya Savaşı esnasında geliştirdiği doğrusal olmayan ilk taktikler kullanılarak pratik edilmiştir. Bu taktiklere “yıldırım savaşı” denilmektedir. Bu taktiğin temel stratejisi, bir savunma hattı kurmak ve sadece onu tutmaya çalışmak yerine, düşmanı içeri doğru çekmek ve ardından düşmanın etrafını sararak kontrol altına almaktır. Düşmanın arkasına derinlemesine nüfuz ederek ve yan saldırılarla desteklenen bir taktikle gerçekleştirilen bu strateji, düşmanın lojistik destek yollarını kesmeyi amaçlar. Bu durum, düşmanı dış yardımlardan mahrum bırakır ve nihayetinde teslim olmaya zorlanmasına yol açar (Lind, 2004: 13).

Üçüncü nesil savaş, manevra yerine yıpratma çatışması kullanmayan ve doğrusal olmayan taktikler uygulayan ilk savaş türüdür. Bu tür çatışmalarda savunma derinlemesine yapılır ve küçük birimler, yerinde durumlara göre büyük bir esneklikle kararlar alabilir (Neculcea, 2020: 313).

Üçüncü Nesil Savaş doktrininde, daha esnek ve çevik bir yaklaşım benimsenir. Askerler, önceden belirlenmiş bir süreç veya yöntemle sınırlanmaz; duruma göre kararlar alır ve en uygun sonucu elde etmek için gereken şekilde hareket ederler. Bu yaklaşımda, inisiyatif, itaatten daha önemlidir (Lind, 2004: 13).

Bu dönemde, tanklar etkili bir silah gücü olarak savaş meydanlarında yer almaya başlamıştır. Tankın manevra kabiliyeti ve yüksek ateş gücü, özellikle önemli bir etki yaratmıştır. Ayrıca, denizaltı ve torpido teknolojilerindeki ilerlemeler, uçak gemilerinin ortaya çıkışı, savaş uçaklarının menzil ve özelliklerindeki artış, deniz ve hava manevra taktiklerinin geliştirilmesi gibi faktörler, savaş alanlarının boyutunu hem daha derinleştirmiş hem de daha genişletmiştir. Bu dönüşümün en belirgin örneği olarak İkinci Dünya Savaşı gösterilmektedir (Lind, 2004:13).

3.4. Dördüncü Nesil Savaşlar

Dördüncü nesil savaş modern savaşın evrimi ile 1980'lerin sonunda ortaya çıkmıştır. Dördüncü nesil savaşta hedef, zaman, alan ve saldırının doğası hakkında kimsenin aşına olmadığı terörist saldırıları ve beklenmedik saldırıların gerçekleştiği bir savaş kavramı mevcuttur (Lind, 2014: 12).

Bu tür savaşlarda, asker ve sivil ayrımı, savaş alanı ile güvenli bölge sınırları ve savaş ile barış durumu net bir şekilde tanımlanamaz. Bu belirsizlik, geçişken alanların oluşmasına neden olur. Bu alanlarda, bireylerin asker ya da sivil olduğu, bölgelerin çatışma ya da güvenlik alanı sayıldığı ve olayların savaş ya da barış olarak değerlendirildiği durumlar kesin bir şekilde ifade edilemez (Toptaş, 2015:10).

Dördüncü nesil savaş, düzenliliğe sahip olmayan ve yapısı itibarıyla “gayrinizami” bir mevcudiyet arz eden bir savaştır (Toptaş, 2015: 10). Bu bağlamda, konunun daha iyi kavranabilmesi için gayrinizami savaş kavramına kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Gayrinizami harp, genel anlamıyla, iki veya daha fazla devletin orduları arasında meydana gelen, düzenli muharebeler dışında gerçekleşen ve politik hedeflere ulaşmak amacıyla yapılan silahlı çatışmalar ya da kuvvet kullanımınıdır (Özdemir, 2021). Gayrinizami savaş terimi, geleneksel askeri güçlerin doğrudan karşı karşıya gelmediği, farklı şekillerde ortaya çıkan çatışmaları tanımlar. “Gayrinizami” savaş terimi, düşmanların yerel halk üzerinde kontrol sağlamak amacıyla gerilla savaşı, terör saldırıları, yıkım ve isyan gibi geleneksel olmayan yöntemler kullandığı, klasik savaş biçimlerinden sapmayı ifade eder. Bu tür faaliyetler, yerel ve devlet dışı aktörler (isyancılar) tarafından yönlendirilen askeri, siyasi, psikolojik ve ekonomik boyutlara sahip olup, genellikle düzensiz aktiviteler olarak gerçekleştirilir (Hrnčiar, 2017: 151).

Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer önemli husus, gerilla savaşı, gayrinizami savaş ve düşük yoğunluklu çatışma kavramlarının sıklıkla birbirinin yerine kullanılmasıdır. Bu bağlamda, söz konusu

kavramlar arasında belirgin farkların bulunmadığı söylenebilir.

Düşük yoğunluklu çatışma, genellikle karşı devletler ya da gruplar arasında siyasal ve askeri bir çatışma biçimidir. Bu çatışmalar, genel savaşlardan daha düşük yoğunluklu olup, rutin barışçıl rekabetin üzerinde yer alır ve çoğunlukla farklı ilkeler ve ideolojiler arasındaki uzun süreli mücadeleleri barındırır (Headquarters Department of the Army, 1992: 1-1).

Yabancı kaynaklarda, “gayrinizami harp” terimi yerine daha yaygın olarak “gerilla harbi” kullanılmaktadır. Gerilla harbi, aslında bir savaş stratejisi olarak tanımlanabilir. Fakat, gerilla harekâtı ve gerilla kuvvetleri, gayrinizami savaşın yalnızca bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır (Taşdeler, 2009’dan aktaran: Varlık, 2013:124).

Bütün bunlar ışığında Gayrinizami Savaş, tarihsel olarak güçlü devletlerin zayıf yerel gruplara karşı uyguladığı bir yöntem olarak ortaya çıkmışken, günümüzde düşük yoğunluklu çatışma adı altında daha geniş bir yayılma göstermektedir. Bu tür çatışmalar, dünyanın birçok bölgesinde silahlı mücadelelerde görülmektedir. Devletler, sınır ötesi operasyonlarını gerçekleştirirken yerel Gayrinizami Savaş unsurlarını kullanmakta, aynı zamanda uluslararası çatışmalar da üçüncü ülkelerin sınırları içinde, yerel grupların desteğiyle vekâlet savaşları şeklinde sürdürülmektedir (Gülşen, 2019: 100).

Dördüncü nesil savaş, yukarıda belirtilen diğer üç savaş türünden farklıdır. Çünkü bu savaş, yalnızca teknikler ve fikirlerdeki değişikliklerle kalmaz; aynı zamanda savaş taktikleri ve düşman hedeflerinde de köklü bir dönüşüm yaratır (Tahir ve Ejaz, 2018: 45).

Dördüncü Nesil Savaş, geleneksel savaş anlayışından farklı olarak, düşmanı yalnızca askeri güçle yenmeyi değil, toplumlarını, kültürel yapılarındaki zayıf noktaları ve destek ağlarını hedef alarak onları içten zayıflatmayı amaçlar. Bu strateji, düşmanın moralini ve içsel dayanıklılığını sarsarak, toplumun dış tehditlere karşı gösterdiği direncini büyük ölçüde azaltmayı hedefler (Tahir ve Ejaz, 2018: 45). Bu savaş türüne

dair bir diğer önemli husus cephe kavramının artık mekânsal bir olgudan çıkıp siber dünyanın önemli bir savaş cephesi durumuna gelmesidir. 21. yüzyılda, dördüncü nesil savaş örgütleri, küresel haber servisleri ve dijital platformlar aracılığıyla mesajlarını etkili bir şekilde yaymakta, aynı zamanda yeni bilgi teknolojileri kullanarak birbirleriyle iletişim kurarak, uygulamalarını ve stratejilerini sürekli gözden geçirmektedirler (Hammes, 2004: 140). Böylelikle yeni nesil savaş için bilişim altyapılarında zarar verici sabotajlarla düşman gücü itibarsızlaştırmak, istihbarat toplamak amacı ile gizli sızmalar yaparak siber saldırılar yürütmek önemli hususlar olmuştur (Gürcan, 2012: 107).

Dördüncü nesil savaşların geleneksel savaşlardan bir diğer farkı yapılan zafer tanımıdır. Geleneksel savaşlarda zafer tanımı öldürülen veya teslim olan düşman sayısının belirlenip, tahrip edilen donanım veya ele geçirilen bölge alanı (Gürcan, 2012: 109-110) olarak ifade edilmektedir. Dördüncü nesil savaşta nihai hedef düşmanın iradesini kırmak gibi soyut ve ölçülmesi zor bir alana kaydığı için zafer tanımının yapılması zordur (Javachandran, 2009: 176-177). Nitekim ABD’nin Irak savaşını kazanıp kazamadığına dair yapılan tartışmalar bu konuya örnek olarak verilebilir (Gürcan, 2012: 109-110).

Savaş alanındaki teknolojik gelişmeler, devletler arası çatışmaların önceki yıllara kıyasla çok daha tehlikeli hale gelmesine yol açmıştır. Her iki kutupta da bulunan nükleer güç, olası bir savaşta kullanılacak olursa, kazananın olmayacağı ve tüm dünya milletlerinin yok olacağı gerçeği, ülkelerin birbirlerine karşı saldırmasını engelleyen en büyük faktördür. Tüm bunlar nükleer silahların varlığı ve caydırıcılığı savaşların sona erdiği anlamına gelmemektedir. Yoğunluğunun düşük olup şiddet oranının oldukça fazla olduğu eski yöntemlerle beraber yeni yöntemlerin de kullanıldığı savaşlar devam etmiştir. Bu çatışmalar belirli miktarda askeri güce sahip olup sınırlı kapsamda yürütülmektedir. Dolaylı çatışma denilen bu yöntemlerde taraflar doğrudan karşı karşıya gelmeyerek başka grupları destekleyebilmektedirler. Uluslararası terörizm burada düşük yoğunluklu çatışma

yöntemi olarak kullanılmaktadır. Bu çatışmaların diğer önemli hususu taraflar arasında bulunan güç dengesizliği sorunudur. Bu duruma örnek olarak 1991 yılında yaşanmış olan Körfez Savaşı verilmektedir. Zira bu savaşta Soğuk Savaştan galibiyetle çıkmış bir ABD ve görece ondan çok daha zayıf konumda olan Irak karşı karşıya gelmiştir (Özdemir, 2002: 57; Kibaroglu, 2002: 32).

Yaşanan bu gelişmelerin ardından, askeri güç karşılaştırmasında, zayıf olan taraf, güçlüyle arasındaki caydırıcı özelliği bulunan güç dengesizliğini en aza indirerek mücadeleyi sürdürmeye çalışmaktadır. Güçleri birbirine yakın olan taraflar ise düşük yoğunluklu çatışmaları tercih etmektedirler. Bu tercihin sebebi çatışmanın düzeyini ordular arasında sıcak bir savaş haline getirmeden devam ettirmektir (Özdemir, 2002: 159).

4. Vekâlet Savaş örneği olarak PKK vd. Uzantıları

Tüm dünya genelinde küreselleşmenin etkisiyle soğuk savaşın sona ermesini izleyen süreçte daimî barışın sağlanıp, kapitalist düzenin yayılacağı ve savaşların sona ereceği düşüncesi akamete uğramıştır. Bu dönemden sonra devletlerarası savaşlar sona ererek, savaş olgusunda büyük değişimler gözlemlenmiştir. Değişim kendisini savaşın tanımında, aktörlerinde, yürütülüş biçimlerinde açık bir şekilde göstermiştir. Ortadoğu, Balkanlar, Kafkasya ve Afrika'da yaşanan çatışmalar savaşın yapısının, araçlarının ve taraflarının savaşın eski tanımlamalarından farklı olduğunu göstermiştir. Bütün bu nedenler yeni bir tanımlama yapılmasına olan gerekliliği ortaya koymuştur (Münkler, 2010: 190).

Savaş olgusuna yeni bir adlandırma getirmek amacıyla; Mary Kaldor (1999) "Yeni Savaş", Chris Hables Gray (1997) "Postmodern Savaş", Edward E. Rice (1990) "Üçüncü Tip Savaş", William S. Lind (1989) ise "Dördüncü Nesil Savaş" ifadeleriyle tanımlamalar yapmıştır.

Kaldor'a göre, yeni savaşlar eski savaşlardan farklı olarak, aktörler, hedefler, yöntemler ve finansal yapılar gibi dört ana başlık altında incelenmektedir (Kaldor, 2013: 2-3).

İlk olarak aktörlerin farkları incelendiğinde, Kaldor yeni savaşları, devletin ve devlet olmayan birimlerin ağları arasında gerçekleşmekte olan savaşlar şeklinde ifade etmektedir. Karmaşık örgütlerin yürüttüğü karmaşık bir yapıya sahip olan bu savaşlar yasal veya yasadışı eylemlerdir. Bu savaşın aktörleri dini ve etnik gruplar, büyük şirketler, uluslararası aktörler ve paralı askerler olarak sıralanabilmektedir. Eski savaşlara bakıldığında ise aktörler devletlerin düzenli orduları arasında cereyan etmektedir. İkinci fark, hedefler arasındadır. Yeni savaşlarda mücadele dini ve etnik gibi kimlik olgusu için gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle teşkilatlanma ilkesi ortak etnik ya da dini aidiyet temeli üzerine inşa edilmekte ve savaş siyasi seferberlik aracı olarak kullanılmaktadır. Eski savaşlarda ise jeopolitik çıkar ve ideolojiler amacıyla savaşılmaktadır. Üçüncü farklılık unsuru yöntem konusundadır. Yeni savaşlarda öncelikli olan nüfuz ve politik araçların ele geçirilmesidir. Ender olarak toprak kontrolü ele geçirilmeye çalışılır. Eski savaşlarda ise yöntem olarak belirleyici olan durum karşı karşıya gelmektir. Dördüncü fark finansal biçimlerin farklılığıdır. Elmas, uyuşturucu, insan kaçakçılığı, adam kaçırma, diaspora desteği gibi yollarla yeni savaşlar finans edilirken, eski savaş tarzında, vergilendirme veya dış devletler tarafından finanse edilmektedir (Kaldor, 2013: 2-3).

Yeni savaşların özelliklerini daha iyi kavramak için aşağıdaki maddelere bakılabilir (Karabulut, 2017: 121).

- Devletlerarasında olmaktan daha çok iç savaş özellikleri göstermektedir
- Başarısız devletlerde ortaya çıktığı daha net görülmektedir
- Siyasi ideolojilerden ziyade etnik veya dini nedenlerle ortaya çıkmaktadır.
- Siviller hedef olarak kasıtlı seçilmektedir.
- Kamu otoritesinin çöküşünün yarattığı sonuç doğrultusunda siviller askere dönüşüp çatışmanın bir tarafı haline gelmektedir (Newman, 2004'ten aktaran: Karabulut, 2017: 121).

- Şiddet hiçbir şekilde bir sınıra sahip değildir (Kalyvas, 2001'den aktaran: Karabulut, 2017:121).
- Devletlerin tekelinde yürütülen savaş dönemi sona ermiştir.
- Savaşın ve sivil ayrımı muğlak bir hale gelmiştir.
- Savaşın taraflar askerlerden ziyade savaşçılardır.
- İrrasyonalite ve barbarlık hâkimdir.
- Asimetrik savaş özellikleri baskın şekilde görülmektedir. (Terörizm ve Gerilla savaşlarının bileşkesi biçimde savaşlar meydana gelmektedir)
- Sosyal medya platformları etkili bir şekilde kullanılmaktadır.

Bir başka yazar Münkler, yeni savaşları “şiddet ekonomisi” kavramını merkeze alarak incelemiştir (Münkler, 2010: 125-162). Münkler'e göre savaş bölgelerinde aşırı bir şiddet uygulandığında soygun, yağma, haraç getirileriyle kazanılan yeraltı kaynakları gibi kıymetli mallarla ciddi bir finansal kaynak oluşturulmaktadır. Savaşların ana motivasyon kaynağı olan bu finansal kazanımlar, uluslararası şebekelerde işletilip silah ve paraya dönüştürülmektedir (Eker, 2015: 42).

Kısaca, yeni savaşların “yeni” olarak tanımlanmasında altı çizili üç önemli husus mevcuttur. Bunlardan ilki yeni savaşların modern savaşlara kıyasla daha yıkıcı ve ucuz olmasıdır İkinci husus, yeni savaşların düşük yoğunluklu “low intensity” bir yapıya sahip olmasıdır. Üçüncü husus ise yeni savaşların kendisine ait bir savaşları icra yönteminin olmasıdır (Eker, 2015: 42).

Vekâlet savaşlarında, ulusal ordular yerine veya onlarla para militer gruplar, milisler, özel askerî şirketlerin sağladığı savaşçılar ya da bazen birçok egemen devletin terörist olarak tanımladığı silahlı gruplar gibi vekil ordularının kullanılması yaygındır (Alca, 2020. 32). Bu bağlamda, makalenin ana konusu olan vekâlet savaşlar, yeni tür savaşlar içerisinde önemli bir yer edinmiş bir savaş türü olarak ele alınmakta ve bu

kavramı açıklarken PKK ve benzeri uzantılar örnek olarak gösterilmektedir.

Büyük Larousse Ansiklopedisi'ne göre, “Vekâlet” kelimesi, “bir kimsenin kendisini temsil etmesi ya da işlerini gördürmesi için başkasına verdiği yetki, bir işin idaresi ya da bir hizmetin görülmesi için iş sahibiyle vekil arasında yapılan sözleşme” olarak tanımlanırken, “vekâlet vermek” ise “bir kimseye kendi adına davranma yetkisi vermek” şeklinde açıklanmıştır (Büyük Larousse, 1986: 12133).

Klasik (Geleneksel) savaşlar “sınır/toprak savaşları”, “ihtilal/ideoloji savaşları”, “bağımsızlık savaşları”, “hegemonya savaşları”, “din/mezhep savaşları”, “veraset savaşları”, “iç savaşlar”, “ekonomik ve hukuk temelli savaşlar” olmak üzere dokuz ana başlık altında sıralanmaktadır (Varlık, 2013: 122).

Günümüzde ise siber savaşlar, hibrit savaşlar, vekâlet savaşlar gibi yeni savaş kavramları ortaya çıkmıştır.

Devletlerarasında meydana gelen savaşların ya da gelmesi muhtemel savaşların 21.yy'da ekonomik olarak ciddi zararlar doğurması ve savaş gücünü ortaya koyan devletin siyasi, sosyal, ekonomik anlamda krizler yaşanmasının sonucunda asimetrik savaş yöntemlerinin ortaya çıkması ve gelişmesi “vekâlet savaşı” olarak tanımlanmaktadır. Bu manada hegemon ve bölgesel dengeler içerisinde ulusal çıkarlarını muhafaza etmeye çalışan, bölgesel çıkarları olan ve mevcut düzeni kendine göre şekillendirmek amacıyla yürütülen savaşlara vekâlet savaşları denilmektedir (Berman ve Lake, 2019: 288-289).

Vekâlet savaşlarının ne anlama geldiğini açıklamak amacıyla geçmişte birçok çaba harcanmış olsa da bu konuda hala tanımda bazı belirsizlikler mevcuttur (Mumford, 2013a: 40). Karl Deutsch, vekâlet savaşlarını şu şekilde tanımlamıştır: “iki dış gücün, üçüncü bir ülkede, bu ülkenin silahlı gücünü ve diğer kaynaklarını, kendi çıkarları, hedefleri ve stratejileri doğrultusunda yürüttükleri uluslararası bir çatışma” (Deutsch, 1964: 102).

Vekalet savaşı, bir devletin başka bir ülkenin iç işlerine etki sağlamak amacıyla, şiddet kullanma veya tehdidi ile müdahale etmesi anlamına gelir. Bu tür müdahale, doğrudan çatışmaya katılmak yerine, müdahale eden devletin, yerel bir aktörü çatışmada ön planda tutarak, desteklemesiyle gerçekleşir. Ayrıca, müdahale eden devlet ile vekil arasındaki ilişki genellikle bir tür güç dengesi taşır; çünkü vekil, kendi bağımsız hareket etme kapasitesine sahip olmayıp, çıkarlarını müdahale eden devlete uygun şekilde yönlendirir. Ancak bu, vekilin yalnızca müdahale eden devletin çıkarlarını güttüğü anlamına gelmez. Vekil, şartlara göre, kendi hedeflerini izleme ve müdahale eden devletin desteğini kendi yararına kullanma kapasitesine sahip olabilir (Groh, 2019: 49).

Geçmişten günümüze, kendi orduyu kurmakta güçlük çeken küçük ulus-devletlerden, genişleme arzusuyla hareket eden imparatorluklara kadar pek çok devlet, paralı askerleri kullanmış; zamanla ise bu kullanım özel askeri şirketlere (ÖAŞ) doğru evrilmiştir (Öz ve Çalışkanlar, 2020: 312). Vekâlet savaşlarda, düşmanın tehlike kapasitesi ve amaçları doğrultusunda geleneksel savaşlardan farkı, önemli görülen uzun süreli siyasi uygulanabilirliklerin kısa süreli etkilerden daha önemli görülmesi, fikirlerin sürdürülebilir olması, düşman iradesinin yıpratılması ve bütün bunların savaş alanında kazanmaktan daha önemli olmasıdır. Siyasi boyutun vurgulanmasının temel nedeni, bu tür mücadelelerin siyasi ve politik bir araç olarak görülmesidir (Hammes, 2005: 6).

Dünya çok kutuplu bir sisteme doğru evrilirken bunun sonucu olarak vekâlet savaşlarının da artacağı beklenmektedir. Bu beklentinin nedeni; küreselleşme ile karşılıklı bağımlılıkların artması ve uluslararası sistemde küresel güçlerin rekabet etme potansiyellerini geliştirme mücadelesine girmeleridir (Groh, 2019: 46). Günümüzde vekâlet savaşlarının klasik savaşlar yerine tercih edilmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Vekâlet savaşını tercih edenlerin maliyet fayda analizi ve uluslararası normlara bağlı kalma açısından incelendiğinde son derece faydalı bir sonuçla karşılaşacakları aşikâr bir durumdur (Groh,

2019: 43). Gelişmiş ülkelerde refah seviyesinin yüksek olması, nüfusun az olması, askerliğe katılım konusunda olumsuz tutum gibi durumlar yeni savaş yöntemlerinin tercih edilmesinin en büyük etkenleridir. Bu nedenle gelişmiş ülkeler; ekonomisi zayıf, nüfus artışı yoğun, milli bütünlüğünü sağlayamamış ülkelere başka ülkelerin menfaatleri için savaşabilecek insan ve gruplar oluşturarak kendilerine sosyolojik ve ekonomik açıdan kazanım sağlamaktadır (Tör, 2020: 73).

Vekâlet savaşlarında hedefteki ülkeyi mağlup etme süreci uzun sürmektedir. Bu süreçten kazançlı çıkmak için siyasi, politik, ekonomik, sosyal ve askeri faaliyetlerde tutarlı olmak gerekmektedir. Askeri başarının değil siyasi başarının daha önemli olduğu bu savaşlarda rakibin siyasi iradesini zayıflatması için ulusal ve uluslararası örgütler, her farklı kitle için farklı mesajlar kullanmaktadır (Hammes, 2005: 1).

Vekâlet savaşlarına başvurmak, özellikle 1945 sonrası dönemde daha yaygın hale gelmiştir çünkü nükleer savaş riski, çatışmalara doğrudan müdahale etmenin olası yıkıcı etkilerini dikkate almayı zorunlu kılmıştır. Devletlerin veya grupların hayatta kalma sorunu yaşamadığı, ancak ulusal çıkarlarını veya ideolojik hedeflerini geliştirme fırsatının bulunduğu durumlarda, devletler ve alt-devlet aktörleri, istedikleri çatışma sonuçlarına ulaşabilmek için vekâlet savaşlarını bir araç olarak kullanmaya eğilimli olmuşlardır (Mumford, 2013a: 40).

Vekâlet savaşlarında devlet dışı aktörlerin küresel politikada rolü ve etkisi ortaya çıkan yeni dinamiklerle beraber artmaktadır. Bu bağlamda devlet dışı aktörler arasında yer alan terör örgütlerinin (Erol, 2007: 75-87) birbiriyle mücadelesi ve devletlere meydan okumaları söz konusudur (Erol ve Çelik, 2018: 23).

Çalışmamız açısından, devlet dışı silahlı aktörlerin ele alınması, konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Devlet dışı silahlı aktörler, yeni nesil savaşlarda vekâlet savaşlarının etkisinin arttırılması için kullanılmaktadır. Bu dönemde yerel aktörler ve küçük grupların

etkinliklerinin arttırılmasına bağlı olarak dağınık ve şiddetli çatışmalar da artış göstermiştir. Bu aktörler, manevra kabiliyetleri gelişmiş ve ideolojilerden beslenerek, geniş kitleleri etkileme gücüne sahiptirler (Lind vd., 1989: 25). Devletler (büyük güçler) bu aktörlere eğitim, lojistik, silah ve para desteği gibi çeşitli alanlarda destek sağlamaktadırlar. Bunun mukabilinde devlet dışı aktörler de çatışma alanlarında bahsedilen güçlere alan açmaktadırlar (Mumford, 2013b: 12).

Türkiye'nin komşusu Suriye, uzun yıllardır süren iç savaşın etkisi altında olmuştur. Dış müdahalelerle bölgedeki istikrar bir türlü sağlanamamış, karışıklık ise giderek derinleşmiştir. Bu karmaşa, terör örgütlerine fırsat sunmuş; özellikle PKK'nın uzantıları olarak bilinen PYD ve YPG, eylemlerini yoğunlaştırmıştır. Sömürgeci güçler de bölgedeki kargaşadan yararlanarak bu örgütlere silah ve siyasi destek sağlamışlardır (Coşar, 2019: 28).

Sömürgeci güçlerin kullandığı bu vekiller kendi çıkarları doğrultusunda hareket edebilme yeteneğine sahip olsa da karar alırken prensiplerle uyum sağlamak zorundadırlar. Örneğin, ABD desteğini geri çekerse, PKK/PYD/YPG gibi terör örgütlerinin, Suriye, İran veya Türkiye'de varlıklarını sürdürebilmesi imkânsız hale gelir (Gök, 2021: 144).

Arap Baharı sonrasında savaşların geleneksel biçimi yerini devletler ve devlet dışı aktörler arasındaki çatışmalara bırakırken, DEAŞ ve PKK/YPG gibi grupların etki alanlarını genişletmesi ve oluşturdukları tehditler, yalnızca bölgesel değil, küresel düzeyde de uluslararası ilişkileri köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Bu grupların faaliyet gösterdiği jeopolitik alanlarda yaşanan çatışmalar, Türkiye gibi bölge ülkelerini etkileyerek, küresel terör saldırılarının şiddeti ve yönelimini değiştirmiş, DEAŞ'ın bölgesel etkisinin küresel boyuta taşınmasının yanı sıra, PYD/YPG'nin Suriye'deki konumu da yerel, bölgesel ve küresel dinamikleri etkilemiştir (Özcan, 2020: 234-235).

Bu savaşlarda yeni aktörler arasında zaman zaman devletler yer alsada çoğunlukla devlet dışı yapılar dikkat çekmektedir. Bu

bağlamda, Kürdistan İşçi Partisi (PKK), Suriye'deki uzantısı Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve PYD'nin silahlı kanadı Halk Savunma Birlikleri (YPG), dikkat çeken terör örgütleri arasında öne çıkmaktadır. (Erol ve Çelik, 2018: 26).

Orta Doğu Coğrafyasında, böl-parçala-yönet politikası çerçevesinde ABD, terör örgütlerini vekil olarak kullanmış Başkan Barack Obama ve Donald Trump döneminde PKK/YPG gibi terör örgütleriyle ittifaklar oluşturulmuştur (Ercan ve Ayata, 2018: 122). Bu yaklaşımın en belirgin örneklerinden biri, 2011'de başlayan Suriye çatışması olmuştur. Söz konusu çatışma, yerel, bölgesel ve küresel aktörlerin hem devlet hem de devlet dışı düzeydeki katılımlarıyla şekillenmiş ve iç savaş içinde birden fazla paralel uluslararası vekâlet savaşına dönüşmüştür (Phillips ve Valbjörn, 2018: 7).

İttifakların neticesinde bölgesel çapta güç ve alan hâkimiyeti elde eden PKK/YPG gibi silahlı aktörlerin bölgesel ve küresel güvenliğe zarar vermeye başladıkları görülmüştür (Podder, 2013: 24). DEAŞ ve PKK/YPG hem etkileri altındaki bölgeler hem de bazı devletler için oluşturdukları tehditlerin büyüklüğüyle öne çıkmaktadır. Bu tür aktörlerin faaliyet gösterdikleri jeopolitik bölgeler incelendiğinde, yerel, bölgesel ve küresel dinamiklere, uluslararası güvenlik ortamına ve sosyo-politik gelişmelere doğrudan etki ettikleri görülmektedir (Özcan, 2020: 235).

ABD, Yenidünya Düzeni Projesini hayata geçirmeye çalışırken, en büyük engel olarak Türkiye, Rusya ve İran'ı karşısında bulmaktadır. Bu üç ülke, ABD'nin bölgedeki nüfuzunu kırmak ve projeyi engellemek amacıyla bir bakıma ittifak kurmuş, ABD ise Yeni Irak rejimi ile bölgedeki İran etkisinden kurtulan, Batı yanlısı Arap Şii ve Kürt Federal devleti kurmayı hedeflerken, İran'ın nükleer silah edinmesini engellemeyi ve Batı yanlısı bir rejim inşa etmeyi amaçlamaktadır (Ercan ve Ayata, 2018: 122-123). Bu bağlamda, 2012 yılında dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, HMÖ'nün terör örgütleri listesinden çıkarıldığını duyurmuş (Shane, 2012), ve ABD'nin İran karşıtı stratejisi, Haydar el-İbadi'yi desteklemeyi ve Barzani ile terör

örgütleriyle iş birliği yapmayı da içermektedir (Ercan ve Ayata, 2018: 123).

PKK/YPG gibi vekil aktörler başta Suriye olmak üzere vekâlet savaşlarında asıl aktörlerin politik amaçlarını yerine getirmek için tarihsel süreç içerisinde kullanılmıştır (Gök, 2021: 122). Bu duruma en bariz örnek, ABD'nin çeşitli bölgelerde terör örgütlerini kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak vekâlet savaşları yürütmesidir. Bu strateji kapsamında, hedef ülkelerde terör örgütleri kurarak yönetimlerin zayıflamasına neden olmakta veya kendi kontrolündeki örgütlere karşı terörle mücadele bahanesiyle işgaller gerçekleştirmektedir (Tan, 2019). ABD'nin bu stratejisini, özellikle PKK/YPG gibi terör örgütlerini kullanarak Suriye'de uyguladığı açıkça görülmüştür.

1988'den sonra örgütün durumu incelendiğinde rejime ortak bir halden zaman içerisinde karşılıklı fayda çıkarına dayanan bir ilişkiye dönüştüğü de görülmüştür (Sarı, 2019: 108-110).

Suriye'deki vekâlet savaşının doğasını belirleyen en önemli durum Oğuz ve Çelik'e göre (2018: 45-46) DAESH terör örgütünün ortaya çıkması olmuştur. 2014 yılında DEAS, Musul'u ele geçirerek İslam Devleti hilafetini ilan ettikten sonra, radikal terörizme karşı uluslararası bir "Koalisyon Gücü" kurulmuştur. Bu dönemde, DEAS'ın Kobani'ye (Ayn el-Arab) saldırmasıyla birlikte PYD, bu tehdide karşı koymak için önemli bir yerel güç olarak ön plana çıkmıştır (Kerman ve Efeğil, 2017: 164). Peşmerge güçlerinin Kobani'ye girmesinin hemen ardından, ABD liderliğindeki IŞİD karşıtı koalisyonun temsilcileri Erbil'de bir araya gelmiştir. Toplantıya, ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Kanada ve Avustralya'nın yetkilileri katılmıştır. Görüşmelerde, özellikle petrol gibi ekonomik kaynakların kesilmesi ve savaş stratejilerinin belirlenmesi konusu ele alınmıştır (Görücü, 2024). Bu bağlamda, büyük devletlerin toplantısı, bölgedeki güç mücadelesi ve ekonomik kaynakların kontrolü gibi çıkarlar doğrultusunda şekillenen bir vekâlet savaşının yansımasıdır.

YPG bu destekler doğrultusunda Ocak 2015'te DAESH'in elinden Kobani'yi almıştır, (Kerman ve Efeğil, 2017: 164-165). İlerleyen

süreçte YPG'nin de bünyesinde yer alan Suriye Demokratik Güçleri (SDG), DAESH'in elinde bulundurduğu Rakka'ya yönelik ABD destekli bir operasyon başlatmış ve DAESH'i bahane göstererek bölgede bir askeri üs kurmuştur (Kerman ve Efeğil, 2017: 164-165). Bu durum, "iyi polis kötü polis" stratejisinin başarıyla uygulandığını ve uluslararası alanda etkili basın kuruluşlarına bir terör örgütünün olumlu bir imajla sunulup alkışlandığını ortaya koymaktadır.

ABD ile ittifakı daha da güçlendiren bir diğer gelişme, IŞİD için stratejik bir öneme sahip olan (Ayaydın, 2015) ve Kobani ile Cezire Kantonu arasında bulunan sınır kapısı Tel Abyad'ın YPG tarafından ele geçirilmesidir (BBC NEWS TÜRKÇE, 2015).

Suriye'deki bu gelişmeler küresel boyutta ABD ve İran'ı bölgesel boyutta İran, Türkiye ve İsrail'i içerisine dâhil ederek PKK/YPG gibi devlet dışı silahlı terör örgütleriyle birlikte karmaşık bir vekâlet savaşı alanına dönüştürmüştür (Seliktar ve Rezaei, 2020: 169).

ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi'ne karşı Türkiye, Rusya ve İran'ın oluşturduğu ittifak hem diplomatik alanda hem de sahada önemli bir etki yaratmaktadır. Bu üçlü ittifak, ABD'nin bölgedeki nüfuzunu zayıflatmayı ve Büyük Ortadoğu Projesi'ni engellemeyi hedeflerken, aynı zamanda bölgesel huzur ve istikrarı sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak, ABD'nin bu ittifakı hesaba katmaması, Amerikan stratejilerini tedirgin etmiş ve mevcut kazanımlarını kaybetme riskiyle karşı karşıya bırakmıştır. ABD, bu durum karşısında PYD, YPG, SDG ve PKK gibi terör örgütleriyle iş birliği yaparak, yeni dünya düzeni stratejilerini uygulamak için bu örgütlere destek sağlamıştır (Ercan ve Ayata, 2018: 126-127). Bunu gerçekleştirmek için bölgede sahip olduğu nüfuzunu sürdürmeli, küresel ve bölgesel çıkarlarını muhafaza etmeli hem Rusya ve İran gibi aktörlerin etki kapasitelerinin kırılmasını hem de İsrail'in güvenliğini sağlaması gerekmektedir. (Erol ve Çelik, 2018: 31). ABD, Suriye'deki amaçlarına ulaşabilmek için İran'ın ülkede güç kazanmasını engellemeyi, Rusya'nın Fırat'ın batısındaki etkisini sınırlamayı, PYD'yi

korumayı ve petrol bölgelerinin kontrolünü sürdürmeyi incelemiştir (Askeroğlu, 2020).

Zaman içerisinde Rusya'nın da Suriye İç savaşında etkin rol oynamasıyla beraber PKK/YPG terör örgütleri ile kendisine fayda sağlamak amacıyla ikili ilişkilerini geliştirme çabasına girmiştir (Acun ve Keskin, 2016: 13).

Bu bilgiler doğrultusunda, küresel güçlerin Orta Doğu'daki etkisi, ABD başkanlık seçimlerinin bu bölgeyi nasıl etkileyeceği başlıklı gazete haberlerinde bile açıkça görülebilmektedir (Görücü, 2024). Yıllarca vekâlet savaşı laboratuvarına dönüşen Suriye, bu duruma en belirgin örneklerden birine dönüşmüştür (Diler, 2024).

Büyük güçlerin doğrudan çatışmalardan kaçınma eğilimi, gelecekte çıkar çatışmalarının yoğun olduğu bölgelerde vekâlet savaşlarının giderek yaygınlaşacağına işaret etmektedir. Günümüzdeki vekâlet savaşı dinamikleri, gelecekte çatışmaların doğasını şekillendiren başlıca unsurlar arasında yer alacaktır. Mumford (2013a), savaşın doğasındaki değişimi ve vekâlet savaşlarının artışı dört farklı boyut üzerinden ele almaktadır. Bu dönüşümlerin devletleri vekâlet stratejilerini daha sık kullanmaya yöneltebileceğini savunmaktadır. Bu değişimlerden ilki, Batı'da küresel durgunluk süreciyle birlikte geniş çaplı karşı isyan operasyonlarına yönelik kamuoyu ve siyasi desteğin azalmasıdır. İkincisi, Özel Askeri Şirketlerin savaş alanında giderek daha etkili bir rol üstlenmesidir. Üçüncüsü, siber uzayın dolaylı savaş yürütmek için daha yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmasıdır. Son olarak, Çin'in süper güç olarak yükselişi, bu değişimlerin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Vekâlet savaşlarının dönüşümünü şu şekilde özetlemek mümkündür: Soğuk Savaş sırasında, ABD ile SSCB'nin üçüncü ülkelerdeki güç mücadelesini ifade eden vekâlet savaşı, Soğuk Savaş sonrasında yerel aktörler aracılığıyla düşmanla mücadeleye dönüşmüştür. Yerel güçler arasındaki çatışmalar devam ederken, dış destekçiler sadece gerektiğinde devreye girer. Bu bağlamda, vekâlet savaşlarını dış aktörler, yerel güçler ve bu ikisi arasındaki iş birliği ile karşılıklı çıkarların birleşimi olarak

tanımlamak mümkündür. Bu unsurlar, vekâlet savaşlarının çeşitli şekillerde karşımıza çıkmasına neden olmaktadır (Kurt, 2019: 311).

Sonuç

Savaşlar, ilkel dönemlerden günümüze kadar, insanlar ve devletler arasındaki çıkar çatışmalarının fiziksel çatışmalara dönüşmesini temsil etmektedir. Modern silahların icadına kadar, savaşlar genellikle insan gücüne dayalı olup, taraflar çoğunlukla basit silahlarla donanmış insanlardan oluşmuştur.

Savaş ve çatışmanın yapısının değişmesi barutun icadıyla gerçekleşmiştir. Ateşli silahların ve topların savaş alanlarında görülmeye başlamasından sonra teknolojinin de gelişmesiyle beraber savaşların sınıflandırılması araştırmacılar tarafından silah sistemleri üzerinden yapılmıştır. Tarihin her dönemde bir evrim süreci geçiren savaş kavramının yapısı; aktörleri, boyutu yöntemi ve etkisi değişerek gittikçe karmaşık bir hâl almıştır. Bu durum savaş tanımının eski kalıbından çıkarak yeni bir kalıba bürünme ihtiyacını doğurmuştur. Soğuk savaş sonrası dönemde alışılmadık çatışmaları açıklayabilme isteği, yeni nesil savaş yaklaşımlarını savaş çalışmaları literatürüne dâhil etmeye isteklendirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında savaş olgusu sürekli bir evrim geçirerek, yeni bir savaş biçimi olan vekâlet savaşlarıyla karşılaşmıştır.

Bu şekilde, başlangıçta daha çok Soğuk Savaş dönemi sırasında ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki dolaylı çatışmalarla bağlantılı olan "vekâlet savaşı", günümüz çatışmalarını açıklamak amacıyla araştırmacıların yeniden dikkatini çekmiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde savaşlarda gözlemlenen gelişmeler, terör örgütlerinin vekil aktörler olarak rol üstlenmesiyle, konvansiyonel savaşların yerini vekâlet savaşlarına bıraktığını ortaya koymaktadır. Bu da uluslararası düzeyde yeni stratejik yaklaşımların geliştirilmesini zorunlu kılmıştır.

Dönüşüm ve değişim hareketlerinin yaşandığı bu süreçte terör örgütleri de kendilerini

birden fazla coğrafyalarda göstermeye başlamıştır. Dünyanın uzak bölgelerinde yer alan devletler yaşayacakları ekonomik sıkıntıyla baş edemeyecekleri için istedikleri bölgelere müdahale etmek ve yönetmek için terör örgütlerinin vekilliğine başvurmuşlardır.

Günümüzde terör örgütleri için devletlerin “vekili” niteliğine sahip olabilmek bir varlık meselesi haline gelmiştir. Terör örgütleri, varlıklarını sürdürebilmek için hem ulusal hem de uluslararası alanda etkinliklerde bulunarak ihtiyaç duydukları desteği sağlamaya çabalamaktadır. Bu desteği terör örgütleri farklı coğrafyalarda bir ya da birden fazla devletin vekili olarak sağlamaya çalışmaktadır. Bahsi geçen bu vekil terör örgütlerinden biri de PKK/YPG'dir.

Belirli bir ülkeyle sınırlandırılmayan vekiller faaliyetlerine devam ettirmelerini ancak bir destek sağlayarak devam ettirebilmektedir. PKK terör örgütünün Suriye Arap Cumhuriyeti tarafından uzun yıllar desteklenmesi bu konuya örnek olarak gösterilebilmektedir.

Büyük güçlerin vekilleri olarak hareket eden terör örgütleri, vekâlet savaşları çerçevesinde, kendi amaçlarını hayata geçirmek ve meşru bir kimlik kazanmak için çaba sarf etmektedirler. Bu konuya örnek olarak da günümüzde ABD'nin taşeronluğunda PKK/YPG terör örgütünün, DEAŞ'a karşı yürüttüğü sözde mücadele üzerinden, bu devlete harekât alanı açarak kendisini dünya kamuoyuna meşru bir milis gücü veya özgürlük savaşçıları gibi tanıtmayı amaçlaması verilebilmektedir.

Savaş yöntemlerinin evrimi, PKK/YPG gibi terör örgütlerinin vekil aktörler olarak rol almasına olanak tanımış; bu örgütler ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli dış bağlantılardan faydalanarak varlıklarını sürdürmüş ve özellikle ABD ve Avrupa devletleriyle geliştirdikleri iş birlikleri sayesinde mevcut fırsatları kullanarak hedeflerine ulaşmayı başarmışlardır.

Çok kutuplu dünya düzenindeki güvenlik ikilemleri, devletlerin ihtiyaç duyduğu desteği sağlamak için yeni fırsatlar yaratmıştır. Ancak, bu durum uluslararası güvenlik

açısından ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Bu çalışmada, örgütlerin genellikle kapasite eksiklikleri yaşadığı ve bu eksiklikleri gidermek için vekillerle işbirliği yaptığı savunulmuştur. Ayrıca, PKK ve benzeri uzantıları tarafından bu durumun sıkça kullanıldığı ve uluslararası güvenlik üzerinde ciddi etkiler yarattığı sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

Acun C ve Keskin B (2016) *PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD/YPG*, 7-43 Rapor (SETA Ankara).

Akad, M. T. (2015). *Tarihten Bugüne Gayrinizami Savaş*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.

Alca, D. (2020). Kim: Yeni Savaşlarda Asil Vekil Sorunu. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 19(1), 25-48.

Askeroğlu S. (27 Mart 2020). “Suriye İç Savaşının Onuncu Yılında Değişen Dengeler”. *İram*. Erişim Adresi: <https://iramcenter.org/suriye-ic-savasinin-onuncu-yilinda-degisen-dengeler-20> .

Ayaydın, E. (2015, 16 Haziran). İç Savaşın Paylaşılmayan Kapısı Tel Abyad. “Anadolu Ajansı”. Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ic-savas-in-paylasilamayan-kapisi-tel-abyad/36039> .

Berman, E. & Lake, D. A. (Ed.). (2019), *Proxy Wars: Suppressing Violence Through Local Agents*, Cornell University Press.

Bingöl, O. (2014). Birinci Dünya Savaşının Muharebenin Dönüşümündeki Rolü, *Millî Güvenlik ve Askerî Bilimler Akademik Dergisi*, 1(3), 1-31.

Büyük Larousse (1986). *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. Sözlük ve Ansiklopedisi. İstanbul: İnterpress Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Clausewitz, C. V. (2019). *Savaş Üzerine*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.

Coşar G. (2019). *PKK Terör Örgütü'nün Kuruluşu, Faaliyetleri ve Türkiye'nin Mücadele Politikaları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Crevelde, M. V. (1999). *The Rise and Decline of the State*. Cambridge University Press.

Dabanlıoğlu Alanur, N. (2024). Davetle Müdahale Bağlamında Kuvvet Kullanmaya Verilen Rızanın Kuvvet Kullanma Yasağı ile Nasıl Bağdaştırılacağı Sorunsalı, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(1), 335-376.

Deutsch, K. (1964). External Involvement in Internal Wars. Ed. H. Eckstein, *Internal War: Problems and Approaches*, 100–110, New York: Free Press of Glencoe.

Diler, E. (2024, 5 Ekim). “Vekalet Savaşları”. *Takvim*. Erişim adresi: <https://www.takvim.com.tr/yazarlar/ergun-diler/vekalet-savaslar-5961373> .

Eker, S. (2015). Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 31-66.

Ercan M. & Ayata A. (2018). Değişen Uluslararası Sistemde ABD'nin Ortadoğu Politikalarının Sürdürülebilirliği. *Akademik Bakış Dergisi* (69), 114-119.

Erol, M. S. (2007). Uluslararası İlişkiler Aktörleri Olarak Terör Örgütleri. H. Çakmak (Der.). *Terörizm içinde* (s. 73-97). Ankara: Platin Yayınları.

Erol, M. S. & Çelik, K. E. (2018). ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 14-45.

Gök, A. (2021). Suriye ve Libya'da Meydana Gelen Çatışmaların Vekâlet Savaşı Teorisi Kapsamında Karşılaştırılması. *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 10(1), 121- 150.

Görücü, K. (14 Eylül, 2024). “ABD Başkanlık Seçimleri Türkiye'ye Nasıl Yansır”. *Sabah*. Erişim Adresi: <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/kutluhan-gorucu/2024/09/14/abd-baskanlik-secimleri-suriyeye-nasil-yansir>

Gray, C. H. (1997). *Postmodern War: The New Politics of Conflict*. New York: Guilford Press

Groh, T.L. (2019). *Proxy War: The Least Bad Option*. Stanford CA: Stanford University Press.

Grotius, H. (1967). *Savaş ve Barış Hukuku*, (Çev. Seha L. Meray). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Gülşen, K. (2019). *Paramilitarizm ve Kuvvetlerin Yerelleşmesi: Hamidiye Alayları ve Geçici Köy Koruculuğu Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Gürcan, M. (2012). Savaşın Evrimi ve Teorik Yaklaşımlar. İçinde A. Sandıklı (Der.), *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*. (s. 71-123). Ankara: Bilgesam Yayınları.

Hammes T (2005). Insurgency: Modern Warfare Evolves Into A Fourth Generation, *Institute For National Strategic Studies National Defense University* No:214. 1-8.

Hammes, T. X. (2004). Colonel, US Marine Corps, *The Sling and the Stone: On War in the 21st Century*. St. Paul, MN: Zenith Press.

Hanle, D. J. (1987). *On terrorism: An Analysis of Terrorism as A Form Of Warfare*, Naval Postgraduate School, Monterey, California.

Headquarters Department of the Army. (1992). *FM 7-98 Operations*, in *Low-Intensity Conflict*. Washington DC: U.S. Army Infantry School.

Hrnčiar, M. (2017). Keystones of Irregular Warfare. N. Balcescu (Ed.), *International Conference Knowledge-Based Organization*, 23(1), (150-154) içinde. Sibiu, Romanya: https://www.researchgate.net/publication/318730674_Keystones_of_Irregular_Warfare .

Jayachandran, C. J. (2009). Evolution of War Into The Fourth Generation: A Historical Perspective. *CLAWS Journal*, 161-183.

Kaldor, M. (1999). *New and Old Wars, Organized Violence in a Global Era*. California: Stanford University Press.

Kaldor, M. (2013). In Defence of New Wars, Stability: *International Journal of Security and Development*, 2(1), 1-16.

Kalyas S. N. (2001), “New” And “Old” Civil Wars: A Valid Distinction?. *World Politics*, 54, 99-118.

Karabulut, B. (2017). Uluslararası İlişkilerde Savaş Olgusunun Yaşadığı Dönüşüm: Hibrit

Savaş ve Rusya Örneği. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 14(55), 115-130.

Kerman, İ. & Efeğil, E. (2017). Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 162-198.

Keskin, F. (1998). *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.

Kibaroglu, M. (2002). 11 Eylül'ün Ardından Strateji, Tehdit ve Caydırıcılık, *Foreign Policy*, 12(3), 30-38.

Kurt, V. (2019). Arap İsyanları Sonrasında Ortadoğu'da Vekalet Savaşları: Yemen Örneği. *International Journal of Political Science and Urban Studies*, 7(1), 307-326.

Liang, Q. & Xiangsui, W. (1999). *Unrestricted Warfare*. Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House.

Lind, W. S. (2004). Understanding Fourth Generation War. *In Military Review*, September -October, 12-16.

Lind, W. S., Nightengale, K., Schmitt, J. F., Sutton, J. W. & Wilson, G. I. (1989). The Changing Face of War: Into The Fourth Generation, *Marine Corps Gazette*, 22-26.

Luvaas, J. (1999). *Napoleon On the Art of War* New York: The Free Press.

Mevlütoglu, M. A. (2015). Geleceğin Savaşları: Yakın Gelecekte Muharebe Alanları Nasıl Şekillenecek?. Sektör Değerlendirme Raporu. *Thinktech STM Future Technology Institute*.

Mumford, A (2013b). *Proxy Warfare* (Polity Press, Cambridge).

Mumford, A. (2013a). Proxy Warfare and The Future of Conflict. *The RUSI Journal*, 158(2), 40-46.

Münkler, H. (2010). *Yeni Savaşlar*, (Çev. Z. A. Yılmaz), İstanbul: İletişim Yayınları.

Neculcea, C. A. (2020). Warfare Generations Romanian Military Thinking (Ed.), *Conventional and Unconventional in Warfare Evolution*. (310-317) içinde. Bükreş,

Romanya: https://engmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/conferinta/2020/RMT_CONF_2020.pdf.

Newman, E. (2004). The 'New Wars' Debate: A Historical Perspective Is Needed, *Security Dialogue*, 35(2), 173-189.

Oğuz, Ş. & Çelik, K. E. (2018). Conflict in Syria: Is it a Proxy Warfare? *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 44-69.

Öz, T., & Çalışkanlar, T. M. (2020). Paralı Askerlerden Özel Askeri Şirketlere Savunma Yönetimi Teknolojileri Uygulamaları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(34), 309-339.

Özcan, M. (2020). Karma Güvenlik İkilemi ve Devlet Dışı Silahlı Aktörlerin Uluslararası Sistemdeki Rolü. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 22(2), 242-258.

Özdemir, E. (2021). 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası ABD Gayrinizami Harp Anlayışının Değişimi. *Güvenlik Strateji Dergisi*, 17(39), 563-601.

Özdemir, H. (2002). 11 Eylül: Post-Modern Savaşın Miladı Ya Da Dış Politika Mücadelelerinin Görünmeyen Boyutu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 57-159.

Phillips, C. & Valbjørn, M (2018). What Is in a Name?': The Role of (Different) Identities in the Multiple Proxy Wars in Syria. *Small Wars & Insurgencies*, 29(3), 414-433.

Podder, S. (2013). Non-State Armed Groups and Stability: Reconsidering Legitimacy and Inclusion. *Contemporary Security Policy*, 34 (1),16-39.

Sander O. (1998). *Siyasi Tarih II*. Ankara: İmge Kitabevi.

Sarı, B. (2019). Vekillikten Çatışmaya, Çatışmadan Ortaklığa: PKK-Suriye İlişkilerinin Değişen Karakteristiği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 107-132.

Seliktar, O. & Rezaei, F. (2020). *Iran Revolution and Proxy Wars* Springer International Publishing Palgrave Macmillan. https://eprints.lse.ac.uk/105463/1/lsevie_wofbooks_2020_06_11_book_review_iran_revolution_and_proxy.pdf.

Shane, S. (2012, 21 Eylül) "Iranian Dissidents Convince U.S. to Drop Terror Label", *NY Times*. Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2012/09/22/world/middleeast/iranian-opposition-group-mek-wins-removal-from-us-terrorist-list.html>

Simons G. (2010) Fourth Generation Warfare and The Clash of Civilizations. *Journal of Islamic Studies*, 21(1), 1-22.

Sokullu, C. E. (2019). Savaş Türleri. *Uluslararası İlişkiler Konseyi Güvenlik Yazıları Serisi*, No 22, s. 1-12. doi: 10.13140/RG.2.2.31310.41283.

Sur, M. (2006). *Uluslararası Hukukun Esasları*. İstanbul: Beta Yayınları.

Tahir, A. & Ejaz, K. (2018). Pakistan and Fourth Generation Warfare. *Journal of Politics and International studies*. 4(1), 43-56. Erişim Adresi:

[https://pu.edu.pk/images/journal/politics and International/PDF/4_v4_1_2018.pdf](https://pu.edu.pk/images/journal/politics%20and%20International/PDF/4_v4_1_2018.pdf).

Tan A (2019). ABD'nin Yeni Vekalet Savaşı Yöntemi. Erişim Adresi: <https://www.sde.org.tr/alper-tan/genel/abdnin-yeni-vekalet-savasi-yontemi-kose-yazisi-9530>.

Taşdeler, N. H. (2009). *Atatürk'ü Anma Günü Konuşması (10 Kasım 2009)*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.

Taşdemir, F. (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. Ankara: Usak Yayınları.

Tel Abyad 'YPG Güçlerinin Eline Geçti, 2015. (15 Haziran). *BBC News Türkçe*. Erişim Adresi:

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150615_akcakale_ypg_tel_abyad

Toffler, A. & Toffler H. (1993), *War and Anti-War: Survival at the Dawn of the 21st Century*, Boston: Little Brown.

Toptaş, E. (2015). *Gerilla Kontrgerilla Savaşı*. (1. Baskı). Ankara: Kripto Yayınevi.

Tör, Ö. (2020). *Uluslararası Güç Mücadelesinde Evrimleşen Vekâlet Savaşları: Suriye Örneği*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Varlık, A. B. (2013). Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım. *Avrasya Terim Sözlüğü*, 1(2),114-129.

Yalçınkaya H. (2010). *Savaş: Farklı Disiplinlerde Yeni Yaklaşımlar*. (1. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Yalçınkaya, H. (2004). *Devletlerin Dış Politika Aracı Olarak Kullandığı Savaşın Soğuk Savaş Sonrası Değişimi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Yalçınkaya, H. (2019). Savaşın Değişimi ve Kuramsal Tartışmalar. *Güvenlik Yazıları Serisi*, (46), 1-8.

Yalçınkaya, H., & Türkeş, K. (2008). Yirmi Birinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 4 (7), 55-89.